

forskningsprojekt compensation och styrmedel

workshop 2
FALLET HELSINGBORG,
Arkitekturskolan, KTH, Stockholm

4 juni 2014

forskningsprojekt compensation och styrmedel
workshop 2
FALLET HELSINGBORG,
Arkitekturskolan, KTH, Stockholm
presentation av deltagare

förmiddagen

Kl. 09.30-10.00 Registrering (Triangeln bv)
kaffe, the, och tilltugg serveras i sal A6

Kl. 10.00-10.10 Inledning till seminariet, Jonas E Andersson

Kl. 10.10-10.25 Presentation av forskningsprojektet, docent Magnus Rönn

Kl. 10.25-11.00 Gruppdiskussion 1. Kompensation som begrepp

Kl.11.00-11.20	Presentation av fallet Helsingborg	JEA
----------------	------------------------------------	-----

Kl. 11.20-11.30	Frågor på fallet Helsingborg	MR
-----------------	------------------------------	----

Kl. 11.30-12.00 Gruppdiskussion 2. Fallet, analys och synpunkter

lunch för dagen

Kl. 12.00-13.15 Lunch 12.15 på *Östra Station Järnvägsrestaurang*

Lunch meny:

Alt 1. Senapsmarinerad strömming med dillsmör

Alt 2. Köttfärs Greta

Alt 3. Skinkstek med gräddsås och äppelmos

Alt 4. Halstrad rimmad oxbringa med ugnstek potatis & senapscrème

Särskilda hänsyn eller anpassning av menyförslag görs på plats tillsammans med beställningen, varvid vegetariskt eller särskilda hänsyn noteras. Köket medger anpassning till individuella önskemål.

eftermiddagen

Kl. 13.30-14.30 gruppdiskussion 3. Kompensation och styrmedel:
1) Ge förslag på kompensationsåtgärder i Helsingborgsfallet.
2) Ge förslag på styrmedel som kan kopplas till
kompensationsåtgärder

Kl. 14.30-15.00 summering och avslutande reflektion om kompensation vid
exploateringen i kulturmiljöer med kaffe, the och tilltugg, sal A6

Och vad händer sedan....

Workshoppen kommer att bearbetas till en delstudie om begreppet
kompensation....

konferens

som kommer att presenteras på en kommande konferens

”Kompensationsåtgärder vid exploateringar i kultur- och naturmiljöer”

Göteborg 1-2 december 2014.

För mer information om konferensen, se länk:
<http://kulturkompensation.se/>

forskningsprojekt compensation och styrmedel

workshop 2 FALLET HELSINGBORG, Arkitekturskolan, KTH, Stockholm

deltagare och lagrum

deltagarbakgrund

efternamn	arbetsplats	forskare	kommun	myndighet	näringsliv
Andersson	Fortifikationsverket				1
Andersson	Arkitekturskolan, KTH,	1			
Axelsson	Göteborgs Universitet	1			
Bjurström	Sundbybergs kommun, bygglov			1	
Dübeck	Strategiska avdelningen, Göteborgs stad			1	
Grahn Danielson	Kulturland				1
Håkansson	ABE, KTH	1			
Keijer	Arkitekturskolan, KTH	1			
Knauff	Arkitekturskolan, KTH	1			
Koch	Arkitekturskolan, KTH	1			
Legeby	Arkitekturskolan, KTH	1			
Magnius	Fastighetskontoret, Stockholms Stad			1	
Romberg	Länsstyrelsen Skåne				1
Rönn	Arkitekturskolan, KTH	1			
Swedberg	Kulturland				1
Tornberg	Exploateringskontoret, Stockholms Stad			1	
Zenger	Oxygen Arkitekter AB				1
Åkerskog	SLU	1			
		9		4	2
					3

preliminär slutsats från w I

deltagare i workshoppen förefaller resonera mot bakgrund av den lagstiftning som de oftast använder i sin yrkesutövning:

Kulturmiljölagen, SFS 1988:950

Miljöbalken, SFS 1998:808

Plan- och bygglagen, SFS 2010:900

deltagare och bakgrund

efternamn	arbetsplats	Kulturmiljö- lagen	Miljöbalken	Plan- o bygg- lagen, PBL
Andersson	Fortifikationsverket	1		1
Andersson	Arkitekturskolan, KTH,	1		1
Axelsson	Göteborgs Universitet	1	1	
Bjurström	Sundbybergs kommun, bygglov			1
Dübeck	Strategiska avdelningen, Göteborgs stad	1	1	1
Grahn Danielson	Kulturland		1	1
Håkansson	ABE, KTH	1	1	1
Keijer	Arkitekturskolan, KTH	1		1
Knauff	Arkitekturskolan, KTH	1		
Koch	Arkitekturskolan, KTH	1		1
Legeby	Arkitekturskolan, KTH	1		1
Magnius	Fastighetskontoret, Stockholms Stad	1	1	1
Romberg	Länsstyrelsen Skåne	1	1	1
Rönn	Arkitekturskolan, KTH	1	1	1
Swedberg	Kulturland		1	1
Tornberg	Exploateringskontoret, Stockholms Stad		1	1
Zenger	Oxygen Arkitekter AB			1
Åkerskog	SLU	1	1	
		13	10	15

begrepp och nyckelord

begrepp och nyckelord från lagstiftningar (huvudord och sammansättningar)	Fornminnes- lagen	Kulturmiljö- lagen	Miljöbalken	Plan- o bygg- lagen, PBL
hänsyn	3	12	64	59
kompensation	0	0	3	0
kompensera	0	0	6	0
påtaglig skada	0	0	0	0
påtagligt skadar	0	0	1	0
varsamhet	0	0	1	6
åtgärd	13	23	333	205
	16	35	408	270

Gruppdiskussion 1

HÄNSE v., pres. sg. -ser, p. pr. -seende, p. pf. -sedd. vbalsbst. -
SEENDE (se d. o.).

[jfr d. *hense*, t. *hinsehen*; till HÄN 1 b o. SE. – Jfr HÄNSIKT]
(†; jfr dock HÄNSEENDE)

[HÄNSE 1]

1) se hän (till ngt); anträffat bl. i bildl. anv. Några få rena och klara idéer,
till hvilka man kan hänse .. såsom till de Hermes-stoder, med hvilka den stora
öppna vägen i Grekland var betecknad. FRANZÉN *Minnest.* 2: 24 (1822).

[HÄNSE 2]

2) taga betraktande, fästa avseende vid, lägga vikt på, fästa sig vid,
taga hänsyn till; med obj. l. härmed likvärdig bestämning inledd av
prep. *på*. *Hvilket och höglofl. Kongl: Commerce-Collegium .. lärer hänse.*
AMBROSIANI *DokumPprsbr.* 35 (i handl. fr. 1757). *Ur de bättre af*
allmogens qväden ännu i dag möter oss, så vidt man hänser på det rent
nationala, samma sinnesstämning, som lifvar Asarnes och medeltids-riddarnes
sånger. ATTERBOM i *PoetK* 1816, s. XXXIII. FRANZÉN *Skald.* 7: 263
(1834).

[HÄNSE 3]

3) hava för avsikt att använda (ngt för ngt ändamål), avse (ngt för
ngt). De medel .., igenom hwilcka de till Riksens försvar och säkerhet
hänseende högst angelägne usus, behörigen måtte kunna fortsättas.
STIERNMAN *Com.* 4: 195 (1679).

[HÄNSE 4]

4) hänsyfta på l. hava relation till. Smaken (*kan*) i många händelser
användas såsom ett medel att sinsimellän åtskilja olika kroppar, ehuru han
synes mera bestämd för andra på Subjecterne hänseende ändamål. EKMAN
Jakob 32 (1822).

HÄNSYN $h\ddot{a}^3n\sim sy^2n$, r. l. f. (ATTERBOM Minnest. 2: 30 (1840), LoW (1911)) l. (föga br.) n. (SkandGazette 1862, s. 211, NutMusL 1921, s. 52); best. -en, vard. (utom i södra Sv.) äv. ==, ss. n. -et; pl. == (LJUNGGREN Bellm. 100 (1867) osv.) ((†) -er Samtiden 1873 s. 15 (: Nyttighetshänsyner), RUDIN. 2Evigh. 2: 376 (1889)). Anm. Hos DALIN (1852) o SUNDÉN (1885) uppgives, att pl. saknas. [jfr d. *hensyn*; vbalsbst. till HÄNSE]
[HÄNSYN 1]

1) eg. om det förhållande att man har sin uppmärksamhet l. tanke riktad på ngt; numera i sht i inskräntare anv., om det förhållande att man under värksamhet l. tänkande låter beaktandet av ett l. flera förhållanden öva inflytande på värksamheten l. tänkandet; äv. om förhållande som är

föremål för l. föranleder dylikt beaktande. *Sanningsenlig och frispråkig utan alla hänsyn. Vara något utförlig av hänsyn till läsarnas nivå. Politiska, personliga hänsyn. Ett käckt förakt för de hänsyn, som vanligen bestämma människornas handlingar och uppförande. LJUNGGREN Bellm. 100 (1867). Dessa mångfaldiga hänsyn, som sympati och släktskap medföra. STRINDBERG Hafsb. 170 (1890). Frågan, när han skall sluta (skolan), afgöres helt och hållet af utanför skolan liggande hänsyn. SvTidskr. 1894, s. 522. Låga hänsyn bundo oss aldrig. HALLSTRÖM Erot. 106 (1908). Hänsynet till produktionen (kräver) .. framdragande af ledande krafter. THYRÉN SvPol. 46 (1911). – jfr ANSTÄNDIGHETS-, BEKVÄMLIGHETS-, BI-, BILLIGHETS-, FAMILJE-, FÖRSIKTIGHETS-,*

KOMPENSERA kom¹pänse⁴ra l. -pen-, i Sveal. äv. -e³ra², v. -ade; vbalsbst. -ANDE, -ING;

jfr KOMPENSATION; KOMPENSATOR (se avledn.). (förr ofta skrivet com-)

[jfr t. kompensieren, ä. eng. compensate, eng. compensate, fr. compencer; av lat. compen- sare, avväga (två l. flera saker) mot varandra, utjämna, ersätta, av com (se KON-) o. pensare, väga, bedöma (se DISPENSERA)]

[KOMPENSERA 1]

1) uppväga (ngt gm ngt annat), ersätta; äv. (jur., föga br.): kvitta; äv: hålla (ngn) skadeslös (för en förlust o. d.), godtgöra. At min K(äre) B(roder) sin långlige absens medh sådanne gode tijender compenserades varder. OxBr. 10: 127 (1636). Man höll (vid riksdagarna 1738 o. 1741) före, att en inskräkning i helgdagarnas antal skulle kompenseras genom ett frommare firande av de övriga. NILSSON FestdVard. 174 (1925). Frå-gan om en lönereglering för statstjänstemännen, av vilka flertalet .. långtifrån kompenserats för penningvärdets fall. SvD(A) 1929, nr 184,, s. 10.

[KOMPENSERA 2]

2) (i fackspr.) i fråga om apparat o. d: upphäva l. i möjligaste mån förminska (ngt som skadligt påverkar en apparats rätta funktion), utjämna; i sht dels i fråga om temperaturens invärkan på pändelns gång l. på spiralen i ett ur, dels i fråga om järns invärkan på magnet; äv. med avs. på apparat l. del därav: bygga l. anordna på sådant sätt att nödig compensation vinnes. Man väntar att .. (kronometrarnas) mechanism skall kompensera verkan af en ökad eller minskad varme på fjedrarnes spänstighet. VetAH 1815 s. 145. Ett fickur .. med .. kompenserad oro. ExposSlöjdprodSthm 1847, s. 57. Kompensering och deviering af kompasserna. HÄGG Flottan 72 (1904).

[KOMPENSERA 3]

3) (i fackspr.) med avs. på funktion hos viss apparat o. d: utjämna (gm att undanröja avvikelser från det normala o. d.). Man må .. icke tro att alla ur, som äro försedda med uppskuren balans kompensera .. gången. ERICSSON Ur. 275 (1897). Kompensering af spänningen (i den elektriska strömen). TT 1900, M. s. 43.

forskningsprojekt compensation och styrmedel

workshop 2
FALLET HELSINGBORG,
Arkitekturskolan, KTH, Stockholm
forskningsprojektet, Magnus Rönn

•

Styrmedel och kompensationsåtgärder inom kulturmiljöområdet

Presentation på workshop 4:e juni 2014

Magnus Rönn, Benjamin Danielsson-Grahn, Stig Swedberg

**SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET**

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Innehåll

- . Bakgrund
- . syfte
- . Begreppet compensation
- . Styrmedel – lag eller avtal
- . Roller
- . Metod:
 - Fallstudier
- . Workshops (testbäddar)
- . Preliminära resultat

Bakgrund och Syfte

Bakgrund:

- Professionella erfarenheter – uppdrag och bedömning
- Oklar praxis hos kommuner, länsstyrelse, konsulter och exploatörer
- Kunskapsbehov av att synliggöra kompensation vid exploatering i kulturmiljöer

Syfte:

FoU-projektets syfte är att undersöka systemet med kompensationsåtgärder och användning av styrmedel vid exploatering i kulturmiljöer med målet att bidra till en rationell samhällsbyggnadsprocess.

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Forskningsmetodik

Idéhistorisk analys av kompensationsbegreppet (Julia Nordblad)

Rättsliga analys av regelverk och domar (Peggy Lerman)

Fallstudier, fördjupad analys av fall med kompensation

- 1) **Linköping – bostäder i Folkets park**
- 2) **Helsingborg – konferens, hotell och bostäder i centrum**
- 3) **Göteborg – hamnutbyggnad**
- 4) **Tanum – vindkraft i kulturmiljö**

Workshops: utveckling av kompensationsåtgärder och styrmedel

Vad är kompensationsåtgärder?

Erik Skärbäck & Kristina Rundcrantz, 2007, ur MKB – perspektiv på Miljökonsekvensbeskrivning:

Med miljömässig compensation menas att en exploatör eliminerar ett projekts negativa miljökonsekvenser genom att använda konkreta åtgärder. Syftet är att de funktioner som ett projekt skadar ska kunna återskapas, så att balans uppnås.

Bertil Bengtson, 1997 ur departementsutredning:

Miljökonsekvensbeskrivningen skall innehålla en redovisning av åtgärder som kommer i fråga som compensation för förlorade miljövärden. På grundval av denna utredning, som bekostas av exploatören, skall Länsstyrelsen i samband med beslut om tillstånd eller dispens, bestämma hur compensationen skall ske.

Jesper Persson, 2011, Ur Att förstå miljökompensation:

Miljökompensation definieras som en gottgörelse för förlorade miljövärden som uppstår på grund av mänsklig aktivitet.

Vad är kulturmiljökompensation I samhällsplaneringen?

- Fem kriterier som definierar planering och genomförande av kulturmiljökompensation.
- Det ska vara en (1) exploatering av kulturmiljö, som (2) leder till en negativ påverkan, vilken i sin tur (3) påkallar ett behov av gottgörelse, som (4) regleras i avtal/myndighetsbeslut, och ska (5) genomföras inom en bestämd tidsrymd
- **Preliminär slutsats:** När kriterierna uppfylls föreligger kulturmiljökompensation i samhällsplaneringen

Fyra typer av kompensation i mark

**Samma
typ av
värde på
samma
plats**

**Samma
typ av
värde på
annan
plats**

**Samma typ värde,
men på olika platser**

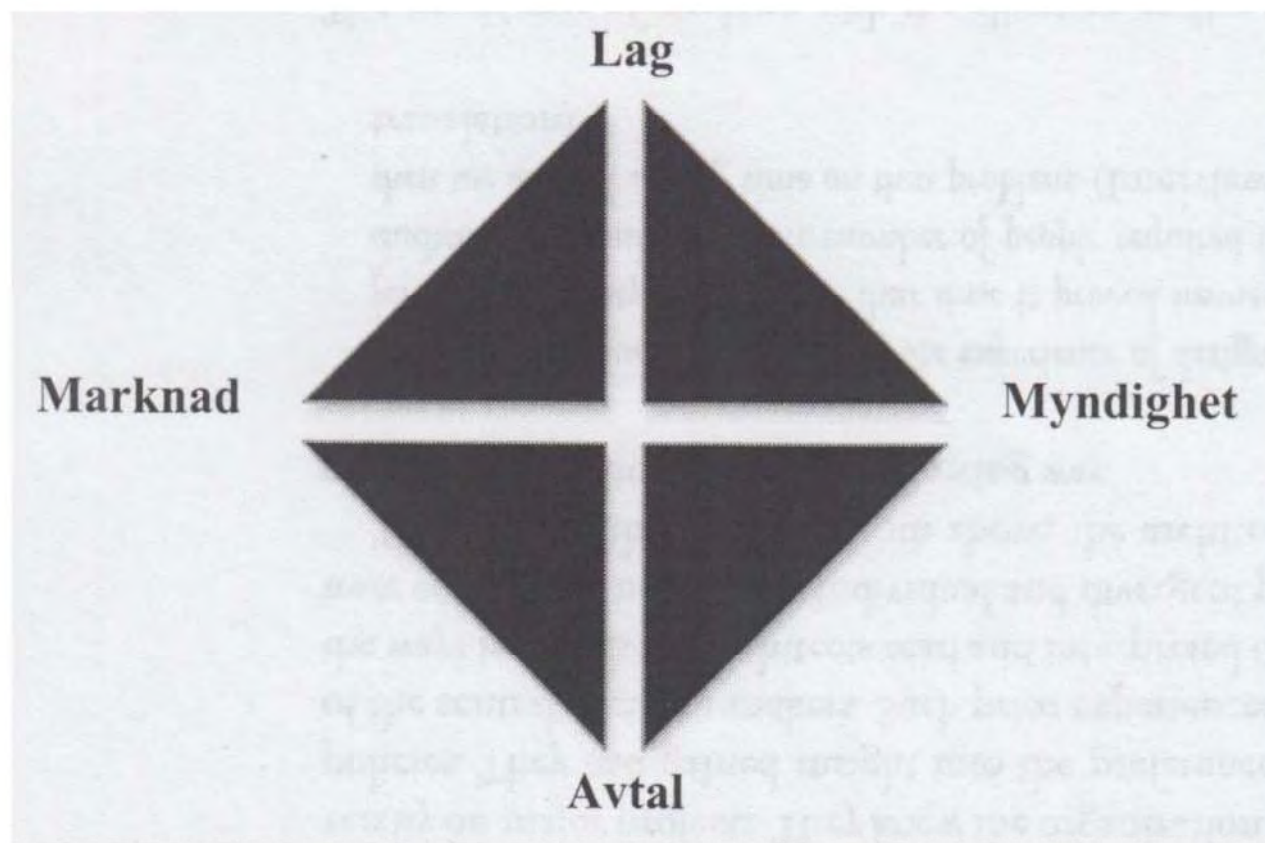
**Annan
typ av
värde på
samma
plats**

**Annan
typ av
värde på
annan
plats**

**Annan typ värde
på samma plats respektive annan plats**

Lag eller avtal

10 preliminära resultat

**FoU-erfarenheter från
idéhistorisk genomgång,
rättsliga system och analys
av fallstudier**

1. Två olika diskurser

Kompensationsbegreppet ingår i två vetenskapliga diskurser som utvecklats parallellt vid sidan av vandra; en antikvarisk diskurs och en miljödiskurs.

- Den antikvariska diskursens vetenskapliga grund återfinns i arkeologi, etnologi och konsthistoria. Miljödiskursen har sin kunskapsbas i geovetenskaper, biovetenskaper och tekniska vetenskaper.
- I mötet mellan dessa två vetenskapliga diskurser prioriteras kompensationsåtgärder som kan omvandlas till egenskaper som kan avgränsas, mätas och kontrolleras via administrativa system för kvalitetssäkring.

2. Asymmetrisk behandling

Kompensation för skador på natur- och kulturmiljövärden har inte fått en likvärdig behandling. Det finns en inbyggd skevhet i lagstiftningen.

- Systemet för kompensation i miljöbalken vid förluster av kulturmiljövärden och skador på kulturarvet har reglerats med skyddet av naturvärden som förebild.
 - Den antikvariska diskursens underordning gör att kulturmiljökompensation haft svårt att utvecklas med hänsyn till kulturmiljöns vetenskapliga diskurs och specifika villkor för kunskapsuppbyggnad. PBL och Kulturminneslagen saknar regler om kompensation.
-

3. Mot ett paradigmskifte

Idén om compensation representerar ett paradigmskifte i synen på ingrepp i natur- och kulturmiljöer.

- Inom kulturmiljövården har compensation traditionellt använts i betydelsen ersättning till fastighetsägare vid beslut om skyddsåtgärder som rivningsförbud, byggnad-minnesförklaring eller kulturresevat. Här är det ett enskilt intresse som fått gottgörelse för intrång i äganderätten.
- Perspektivbytet innebär att exploatören/ byggherren ska ersätta skador och gottgöra förluster av värden i kulturmiljöer. Compensation i samhällsplaneringen utgår från att kulturmiljön en kollektiv nytthet och ett allmänt intresse för medborgarna som ska tillgodoses.

4. Kulturmiljön som allmänt intresse

I miljöbalken är kulturmiljön ett allmänt intresse som får förenas med krav på kompensation. Det är en möjlighet – inte en skyldighet för exploatörer.

- Miljöbalken innehåller både generella regler, förbud och specifika krav på gottgörelse för intrång i skyddade områden som kulturresevat, naturresevat och Natura 2000. Det är förbjudet att påtagligt skada riksintressen.
- Enligt miljöbalkens generella regler är kulturmiljön ett allmänt intresse. Myndigheter får kombinera beslut om tillstånd/dispenser med kompensation för intrång i allmänna intressen. Denna rättsliga möjlighet till kompensation för exploateringar i kulturmiljöer används dock sällan av myndigheter.

5. Rättslig praxis saknas

Det finns ingen rättslig praxis till stöd för utvecklingen av miljöbalkens generella möjlighet till compensation vid ingrepp i kulturmiljöer. Rättsläget framstår som oklart.

- Det är svårt att förutse i vilken grad som lagens möjlighet till compensation förmår bidra till att återskapa värden som förloras vid exploatering. Kopplingen till principen *Polluter Pays* finns i MB, 7 kap och 16 kap. Så länge som lagen tillåter skador på miljön är det svårt utveckla rättspraxis genom domstolsprövning.
- Möjligheten till compensation behöver sannolikt omvandlas till en skyldighet för exploatörer att ersätta skador på kulturmiljön för att åstadkomma ett paradigmskifte.

6. Avtalsreglering

Kompensationsåtgärder vid framtagningen av kommunala detaljplaner regleras i avtal med exploatör/byggherre.

- Kulturminneslagen (KML) och plan- och bygglagen (PBL) har inga bestämmelser om kompensation, varför ersättningskrav måste regleras via avtal eller detaljplanebestämmelser för att genomförandet ska garanteras.
- **Kompensation framträder avtalen som en förutsättning för att marken ska kunna tas i anspråk för ny markanvändning via detaljplaner. Behov av kompensationsåtgärder blir i detta fall en lokal förhandlingsfråga för kommuner och exploatörer/ bygg-herrar.**

7. Rådgivning saknas

Kompensation vid exploatering i kulturmiljöer saknar stöd i tillämpningsföreskrifter och rekommendationer från Riksantikvarieämbetet, Boverket och Naturvårdsverket.

- Förslag till kompensationsåtgärder behöver tas fram tidigt i planprocessen för att bli föremål för förhandlingar mellan kommun och exploatör/byggherre. Kravet på miljökonsekvensbeskrivning (MKB) i planeringen är enbart ett stöd för utveckling av kunskapsunderlag, som i utredningar måste omvandlas till krav på kompensation.
- Riksantikvarieämbetet har i uppdrag (förordning 2007:1184) att särskilt bevaka kulturmiljöintresset i samhällsplanering och byggande. Det bör således ingå i ämbetets uppdrag att ta initiativ till att utveckla tillämpningsföreskrifter för kulturmiljökompensation.

8. Miljöbalken utnyttjas inte

Det finns inga referenser till miljöbalkens generella regler i Helsingborgs-fallet, som grund för planering och genomförande av kompensationsåtgärder.

- I planbeskrivningar och remissyttranden är det plan- och bygglagen som styr argumentationen tillsammans med bevarandeprogram, riksintressebeskrivning och byggnadsminnesutredning.
- Kompensationsåtgärderna i Helsingborgs-fallet regleras både avtal med exploatörer och via detaljplanebestämmelser. Det finns inga myndighetskrav på kulturmiljökompensation utan ist underkänner först detaljplanen. MKB:n hänvisar till beskrivningen av kulturmiljön som riksintresse.

9. Svaga styrmedel

Kunskapsunderlagen i studerade planeringsprocesser är svaga styrmedel för utvecklingen av kulturmiljökompensation. Det är extra tydligt när nyckelaktörerna har olika uppfattningar om behovet av åtgärder av kompensationsåtgärder.

- I samband med beslut om planuppdrag är beskrivningar av kulturmiljön i översiktsplaner och bevarandeprogram ett av flera underlag för stadsbyggnadskontoren – inte en styrande utgångspunkt för detaljplaneförslagen.
- Riksintressebeskrivningens översiktliga redovisning av kulturmiljövärden har inte varit uppdaterade och anpassade till detaljplaneprocessen. Konsulternas förslag till kompensationsåtgärderna har inte omvandlats till krav i planbeskrivningarna eller villkor för godkännande av detaljplaner.

10. Drivkrafter och maktspel

Kompensationsåtgärder i Helsingborgs-fallet formas i mötet mellan ett bevakande kulturmiljöintresse och ett pådrivande exploateringsintresse. Dessa intressen med olika roller och resurser i planprocessen.

Bakom uppdraget i Helsingborg finns politiska och kommersiell drivkrafter. Markanvisningstävlingen ska sätta Helsingborg på kartan. Planuppdraget syftar till genomföra vinnande förslag. Kulturmiljön saknas i tävlingsprogrammet.

Rivning av tillbyggnader och flytt av stationen ses först som ”påtaglig skada” på kulturmiljön som riksintresse, vilket får lst att underkänna detaljplanen. I ett andra skede kör chefen över tjänstemännen och godkänner detaljplanen.

Kulturmiljöintresset representeras i fallen av företrädare som har rollen av remissinstans. Deras uppgift är att ta ställning till planförslag. Synpunkterna från kulturmiljöns företrädare tas tillvara så länge som de kan inordnas i förslagen. Länsstyrelsens underkännande av detaljplanen leder till omstart. Kommunen får byggherren att byta arkitekt och organisera ett parallellt uppdrag med nya kontor för utveckling nya lösningar på stadsbyggnadsprojektet.

forskningsprojekt compensation och styrmedel

workshop 2
FALLET HELSINGBORG,
Arkitekturskolan, KTH, Stockholm

gruppdiskussion 1

Hur ser du på begreppen:

Kompensationsåtgärder Styrmedel

...skriv din egen definition på en post-it lapp och sätt upp på väggen för gemensam diskussion om begreppen...

Gruppdiskussion 1.

Kl. 10.25-11.00

Grupp 1 hörsal A6

Grupp 2 seminarierum C402, pl 4

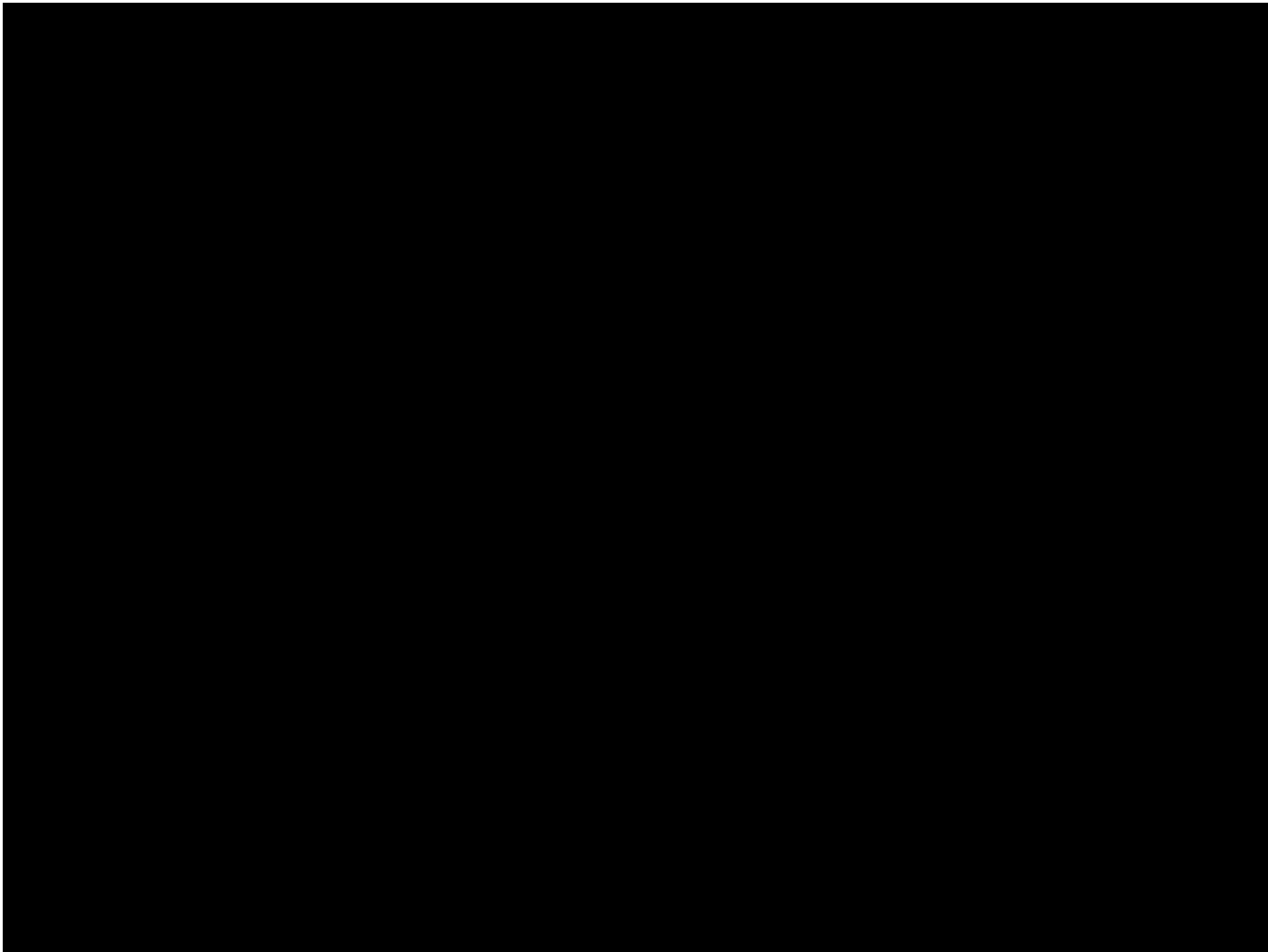
Grupp 3 hörsal A6

Gruppdiskussion 1.

Inled med 10 minuter att skriva
individuella kommentarer på post-it
lappar vad begreppen står för.

Placera ut på väggen och låt var och en
ge en motivering.

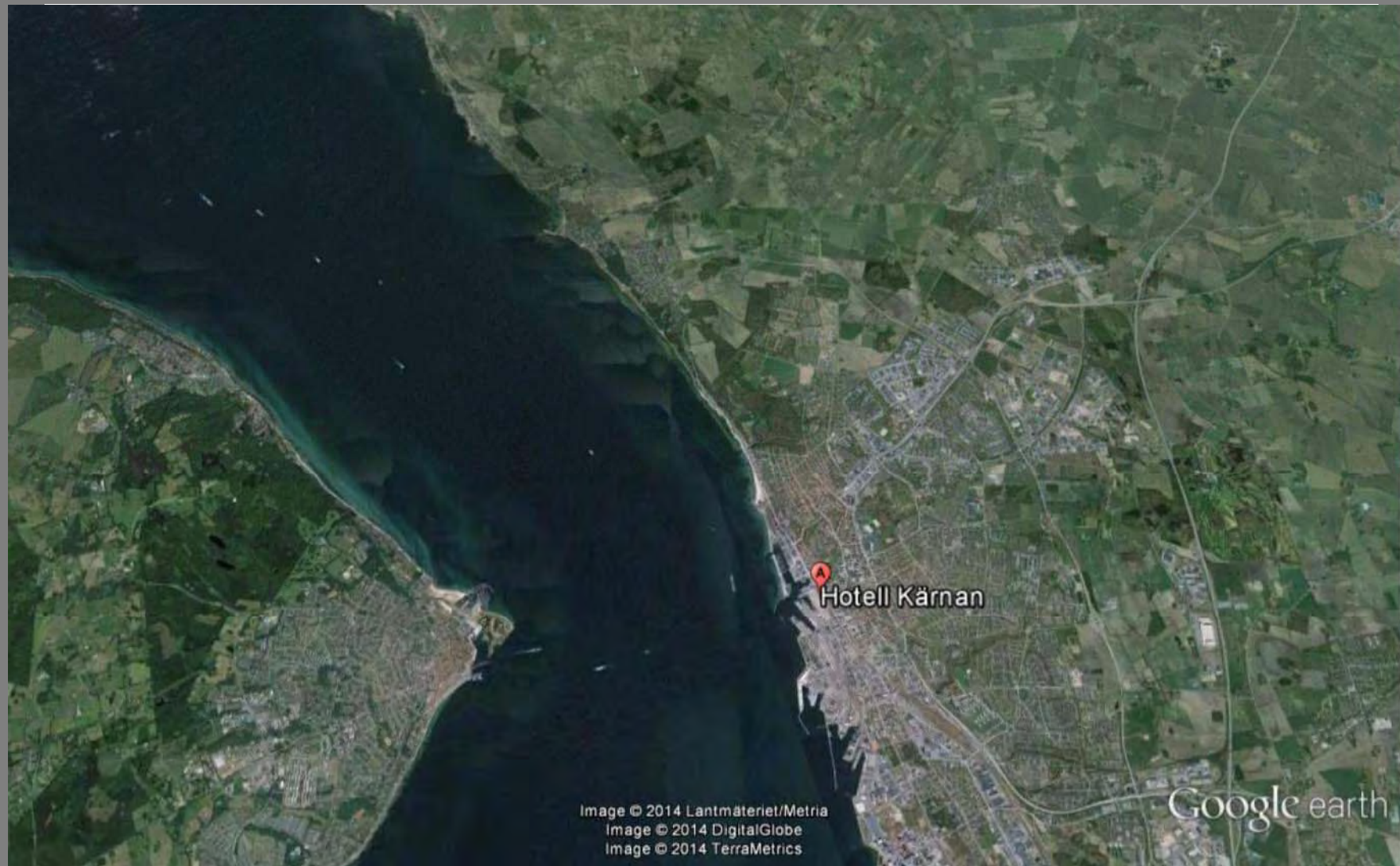
Fotografera väggen – visas i
summeringen på eftermiddagen.

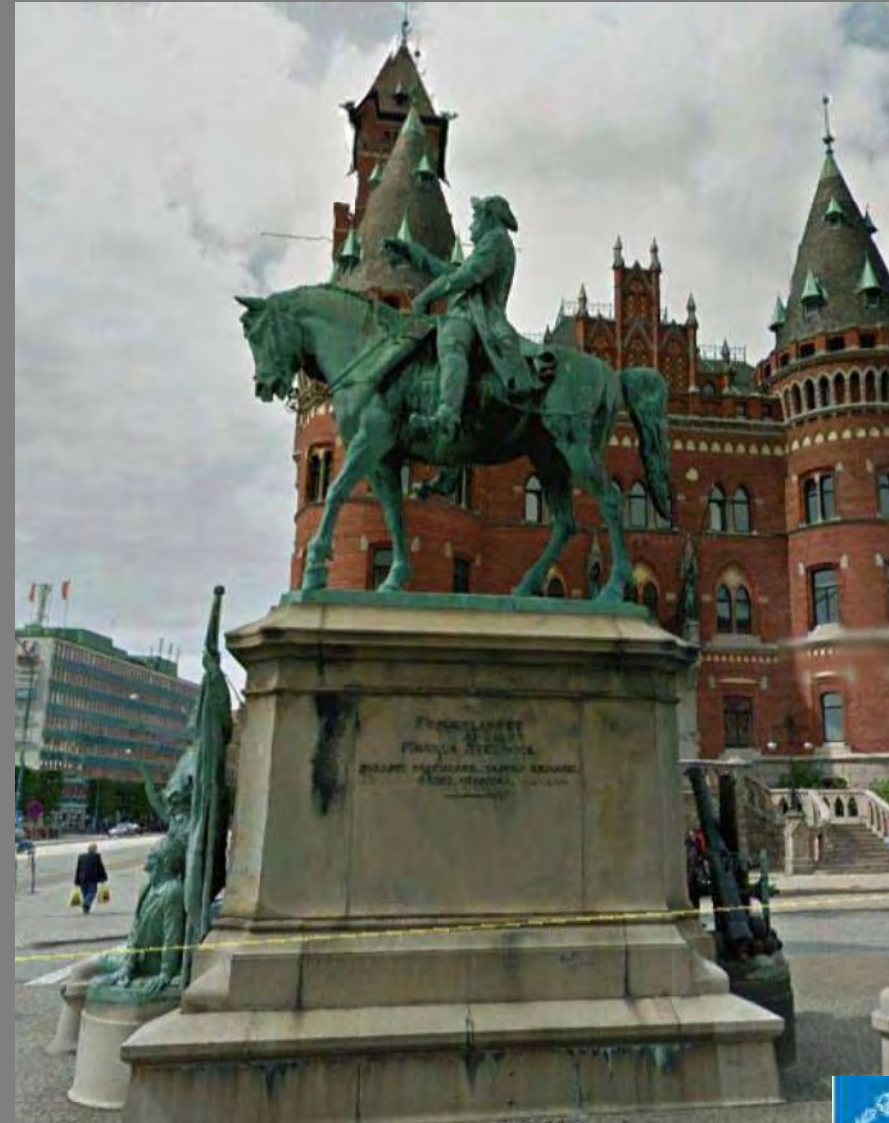
forskningsprojekt compensation och styrmedel

workshop 2
FALLET HELSINGBORG,
Arkitekturskolan, KTH, Stockholm
presentation av fallet

© **Jonas E Andersson**, Ph D, architect SAR/MSA, assistant professor • **School of Architecture, KTH**
The Royal Institute of Technology KTH Stockholm Sweden • email: jonas.andersson@arch.kth.se

Stockholm 4 juni 2014 – workshop II – Arkitekturskolan KTH

© **Jonas E Andersson**, Ph D, architect SAR/MSA, assistant professor • **School of Architecture, KTH**
The Royal Institute of Technology KTH Stockholm Sweden • email: jonas.andersson@arch.kth.se

Stockholm 4 juni 2014 – workshop II – Arkitekturskolan KTH

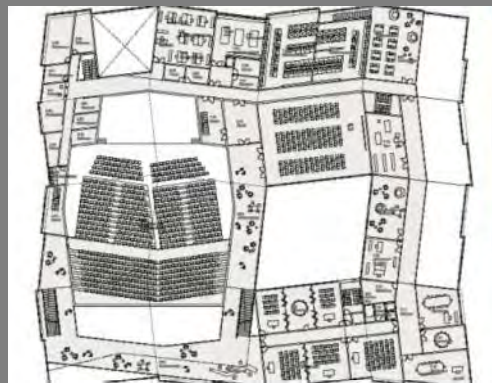
© **Jonas E Andersson**, Ph D, architect SAR/MSA, assistant professor • **School of Architecture, KTH**
The Royal Institute of Technology KTH Stockholm Sweden • email: jonas.andersson@arch.kth.se

Kim Utzon, Dunkers kulturhus, 1997

- 2009, mars Helsingborgs Stad inbjuder till markanvisningstävling för området kring den gamla Ångfärjeterminalen.
5 st kombinerade arkitekt- och exploateringsförslag lämnas in:
Fosters + Partners Ltd
HSB Nordvästra Skåne och Veidekke Fastighetsutveckling AB
Wihlborgs + JM + PEAB
Midroc Property Development AB = vinnare
Briggen AB
- 2010, februari överföra vinnande förslag i markanvisningstävlingen till detaljplan
- 2010, juni färdigt detaljplaneförslag som troget överför vinnande förslag och därmed flyttar Ångfärjestationen.
Stadsbyggnadskontoret anser att detaljplanen är i enlighet med riksintresset för hamnen och järnvägsstationen, uttryckta i Översiktsplanen från 2002 (enligt SBK informerande underlag).
- 2010, juni kommentarer från samrådsförfarande pekar på en djupgående kritik mot planförslaget från allmänhet, boende, och remissinstanser, främst Kulturförvaltningen, Helsingborgs kommun, samt Länsstyrelsen i Skåne Län.

- 2010, juni SBK lanserar en Miljökonsekvensbeskrivning, MKB som en lösning för att harmoniera motstridiga åsikter kring Ångfärjestationen. Två externa konsulter kontrakteras, dels SWECO arkitekter&ingenjörer AB i Stockholm (MKB), dels ArkeoDok AB, Visby, som får ett specialuppdrag att väga riksintresse, skada på riksintresse i förhållande till detaljplaneförslag.
- 2011, april SWECO lämnar MKB: kulturmiljöanalysen påtalar betydande negativa konsekvenser på kulturmiljön av det liggande förslaget till detaljplan, utarbetat på grundval av vinnande arkitektförslag i markanvisningstävlingen.
- ArkeoDok AB lämnar sin fördjupade kulturmiljöanalys, men intar en mer hovsam inställning, som till stora delar underbygger det liggande detaljplaneförslaget.
- Länsstyrelsen i Skåne påtalar att det liggande planförslaget medför påtaglig skada på riksintresse för kulturmiljö.
- Konflikt mellan tjänstemän och politiker i Kulturförvaltningen, i och med att tjänstemän genom stadsantikvarien avstyrker planförslaget, medan politikerna ger ett tveksamt godkännande.

- 2011, april SLUTSATS: SBK presenterar ett reviderat planförslag, som fortsatt överför vinnande arkitektförslag med hänvisning till att detta skapar ett nytt landmärke till staden.
- 2011, maj kommunfullmäktige tillstyrker planförslaget, och avvisar samtliga invändningar.
- 2011, augusti Länsstyrelsen i Skåne upphäver detaljplanen med hänvisning till påtaglig skada på ett område av riksintresse. Helsingborgs kommun överklagar till Regeringsrätten.
- 2011, oktober krafter drar igång en process för att byggnadsminnesförklara Ångfärjestationen.
- 2012, mars Helsingborgs kommun avbryter den juridiska processen att överklaga länsstyrelsens avslag.
Stadsbyggnadsförvaltning får i uppdrag av kommunstyrelsen att återuppta planarbetet, men med annan inriktning.
Utredningsarbete kring det optimala läget för ett nytt hotell och kongresscenter, men samtliga förslag utmynnar i att platsen för Ångfärjestationen anses som bäst.
Midroc Property Development avbryter sitt samarbete med Schmidt, Hammer, Lassen A/S.

- 2012, mars Helsingborgs Stad tecknar ramavtal med Midroc Property Development genom Mark- och exploateringsavdelningen. Tre svenska arkitektkontor får i parallella uppdrag uppdraget att utveckla nya förslag enligt huvudlinjerna i det danska vinnande arkitektförslaget i markanvisningstävlingen.
- 2012, juni Stadsbyggnadsnämnden avslår motionen att byggnadsminnesförklara Ångfärjestationen, 15 för och 50 mot. Länsstyrelsen ger Regionmuseet i Kristianstad i uppdrag att göra en byggnadsminnesutredning i samråd med landsantikvarien i Skåne.
- 2012, september SBK inleder arbetet med en ny detaljplan av området.
- 2012, december Stadsbyggnadsnämnden godkänner det andra planprogrammet för den nya detaljplanen.
En ny analys av stadsbild och kulturmiljö gjord av Brunnberg&Forshed arkitekter AB i Stockholm slår nu fast att *”genom att flytta den ursprungliga delen av byggnadskroppen (för Ångfärjestationen) och förlägga den alldeles invid såväl Tullhus som kaj, uppnås positiva effekter av betydelse för riksintresse för kulturmiljön.”*

- 2012, mars Helsingborgs Stad tecknar ramavtal med Midroc Property Development genom Mark- och exploateringsavdelningen. Tre svenska arkitektkontor får i parallella uppdrag uppdraget att utveckla nya förslag enligt huvudlinjerna i det danska vinnande arkitektförslaget i markanvisningstävlingen.
- 2012, juni Stadsbyggnadsnämnden avslår motionen att byggnadsminnesförklara Ångfärjestationen, 15 för och 50 mot. Länsstyrelsen ger Regionmuseet i Kristianstad i uppdrag att göra en byggnadsminnesutredning i samråd med landsantikvarien i Skåne.
- 2012, september SBK inleder arbetet med en ny detaljplan av området.
- 2012, december Samråd kring den nya detaljplanen visar på en fortsatt negativ inställning från allmänhet, boende, samt remissinstanser. Länsstyrelsen efterlyser en MKB med en noggrann redovisning av planens påverkan på riksintresset. Kulturförvaltningen är fortsatt negativ. Fortsatt oenighet kring att flytta den Ångfärjeterminalen.
- 2013, januari utställning av nya arkitektförslag utarbetade av JAIS arkitekter AB, Sandell/ Sandberg Arkitekter AB, samt Wingårdhs arkitekter AB.
-

- 2013, januari Utslag i bedömning av förslagen:
JAIS Arkitekter AB – får i uppdrag att utarbeta hotell- och kongresscenter
- 2013, mars Wingårdhs arkitekter AB – får i uppdrag att utarbeta bostäder.
Länsstyrelsen avslår ansökan om byggnadsminnesförklaring av Ångfärjestationen med hänvisning till att kulturminneslagen förutsätter samförstånd med byggnadens ägare kring skyddsföreskrifter: Helsingborgs Stad är inte överens har man visat genom detaljplaneförslaget.
Kulturmiljödirektören och länsantikvarien anmäler avvikande mening mot Länsstyrelsens utslag.
- 2013, maj Den andra versionen av MKB presenteras, denna gång utförd av Ramböll och Acanthus. Den sammanfallande bedömningen är att en viss skada sker på riksintresset.
SBK inleder samrådsprocess kring detaljplanen, som i stort utgår från det danska arkitektförslaget från 2010, men den nya stadsbilden anses ge en stadsbild som är bättre anpassad till den befintliga kulturmiljön.

- 2013, augusti Länsstyrelsen i Skåne antar med oenighet det nya detaljplaneförslaget.
- 2013, september SBK upprättar beslutsunderlag för den nya detaljplanen, samt revidering genomförs av konsultrapporter (Ramböll och Acanthus).
Konsultrapporterna föreslår kompensationsåtgärder som:
perrongtaken står kvar i ursprungligt läge, samt informationsmaterial om platsen på platsen.
Fortsatt splittring mellan tjänstemän och politiker i Kulturförvaltning och Kulturnämnd.
Lokal kraftansamling för att bevara Ångfärjestationen.
- 2013, november Stadsbyggnadsnämnden godkänner det nya detaljplaneförslaget.

forskningsprojekt compensation och styrmedel
workshop 2
FALLET HELSINGBORG,
Arkitekturskolan, KTH, Stockholm

Frågestund om fallet,
Magnus Rönn

forskningsprojekt compensation och styrmedel

workshop 2 FALLET HELSINGBORG, Arkitekturskolan, KTH, Stockholm

Lunch Östra Station

forskningsprojekt compensation och styrmedel

workshop 2 FALLET HELSINGBORG, Arkitekturskolan, KTH, Stockholm

gruppdiskussion 2&3

2. Hur ser du på fallet Ångfärjestationen i Helsingborg, analysera i förhållande till:

**Kompensationsåtgärder
Styrmedel**

Är det ett föredöme på en detaljplan med kompensationsåtgärder?

Gruppdiskussion 2 o 3

Kl. 13.30-14.30

Grupp 1 sem rum C402, pl 4

Grupp 2 Maria och Ulf till GRP 1
Magnus och Elisabeth till
GRP 3.

Grupp 3 hörsal A6

Återsamling 14.25 hörsal A6.

Gruppdiskussion 2.

Inled med 10 minuter att skriva
individuella kommentarer på post-it
lappar kring fallet.

Placera ut på väggen och låt var och en
ge en motivering.

Fotografera väggen – visas i
summeringen på eftermiddagen.

**På basis av fallet Helsingborg, går det att
exemplifiera åtgärder som handlar om
hänsyn:**

Kompensationsåtgärder Styrmedel

**Ge förslag på kompensationsåtgärder i
fallet Helsingborg**

**Ge förslag på styrmedel som kan kopplas
till kompensationsåtgärder**

Gruppdiskussion 3.

Inled med 10 minuter att skriva
individuella kommentarer på post-it
lappar kring fallet.

Placera ut på väggen och låt var och en
ge en motivering.

Fotografera väggen – visas i
summeringen på eftermiddagen.

forskningsprojekt compensation och styrmedel

workshop 2
FALLET HELSINGBORG,
Arkitekturskolan, KTH, Stockholm

Summerring 14.30-15.00

med förtäring o tilltugg

Gruppdiskussion 1:1.

ekonomisk
kompensation

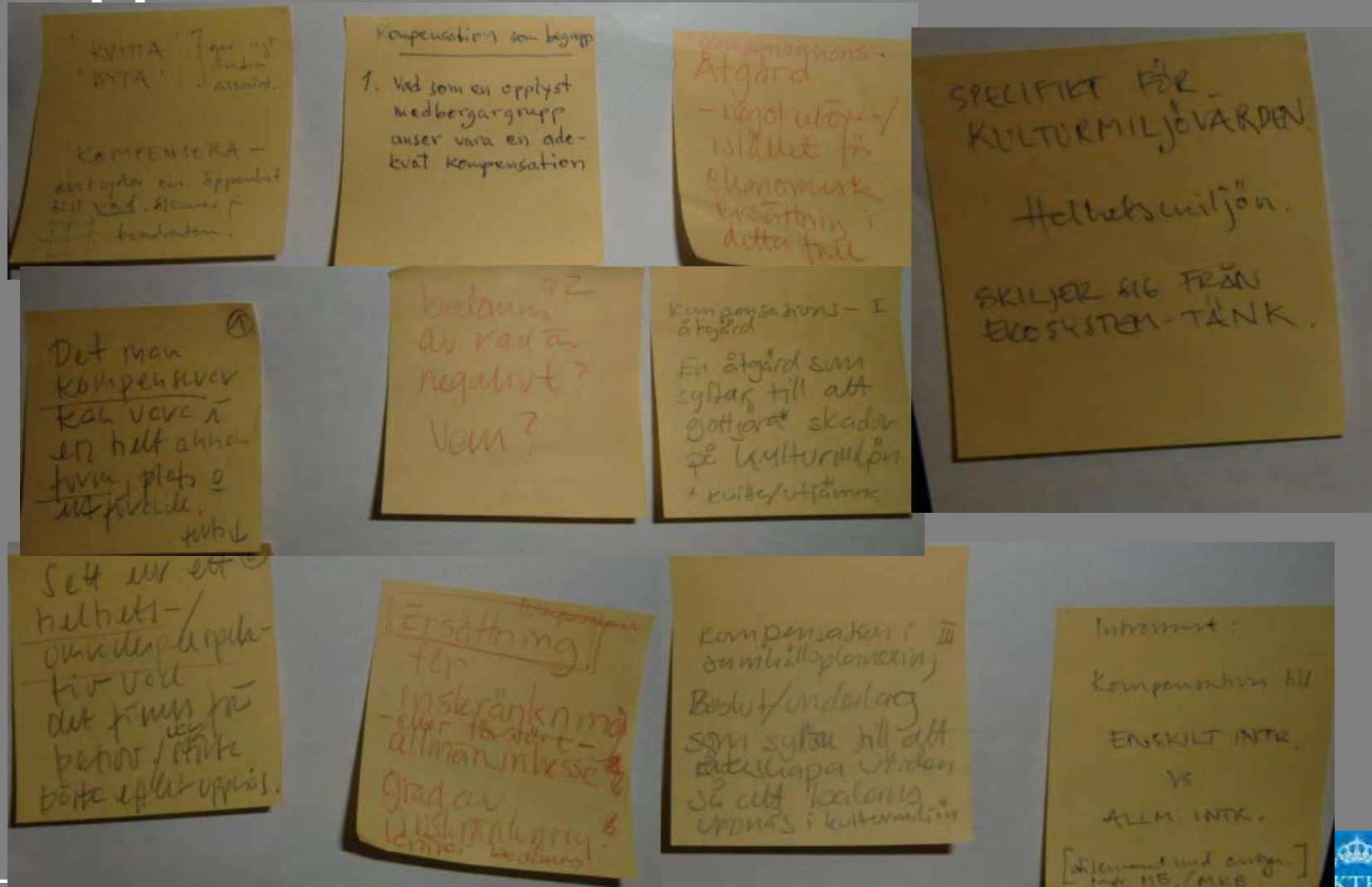
För att kunna
definiera kompensation
måste begreppet
KULTURMILJÖ
definieras

STYRHEDDEL
olika konsulter
nödvändiga för
bedömning
ARKEOLOG, BYGGNADS-
ANTIKVARIAT ETNOLOG
Ser olika värden

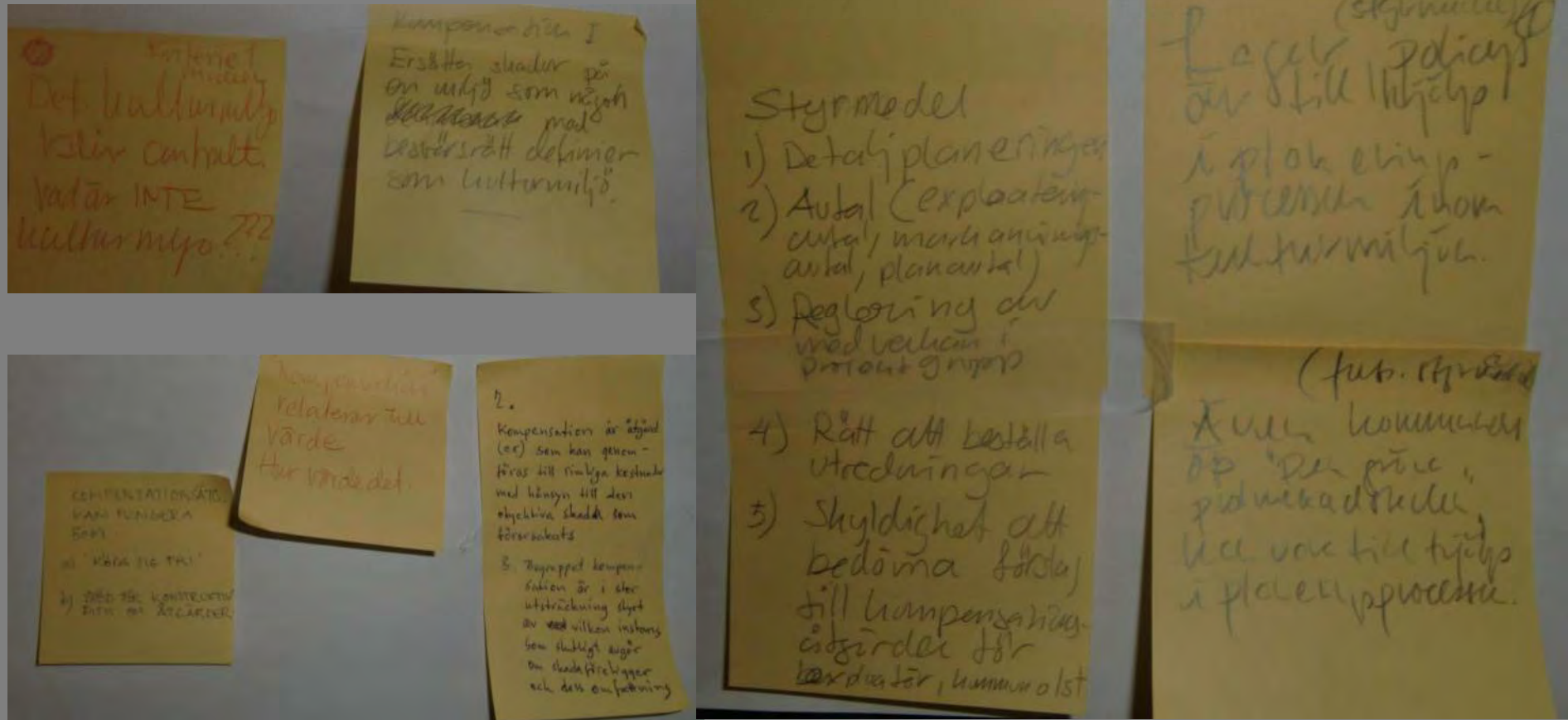
STYRHEDDEL
MKB
innan
planarbete.

STYRHEDDEL
oberoende
konsult

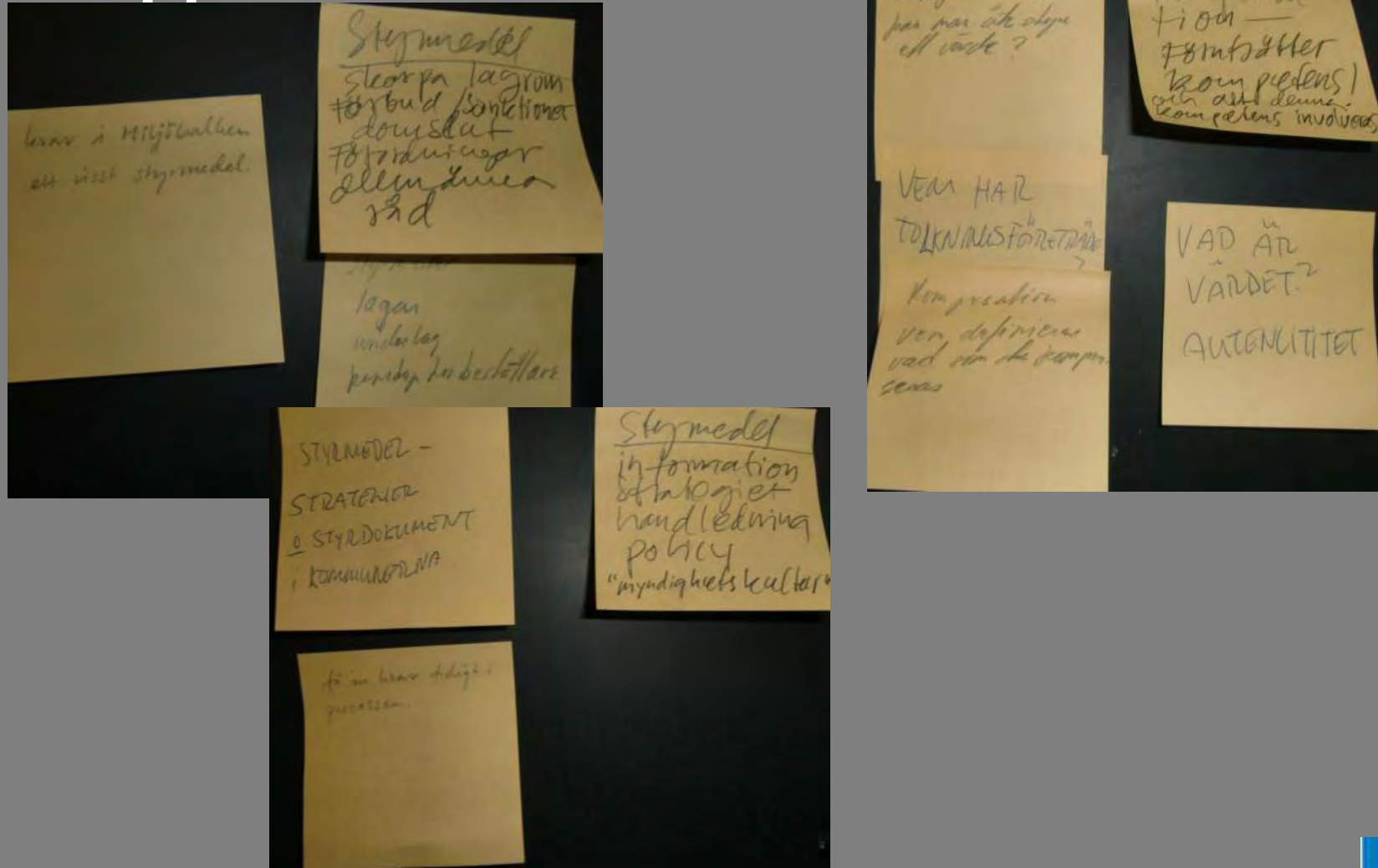
Gruppdiskussion 1:2

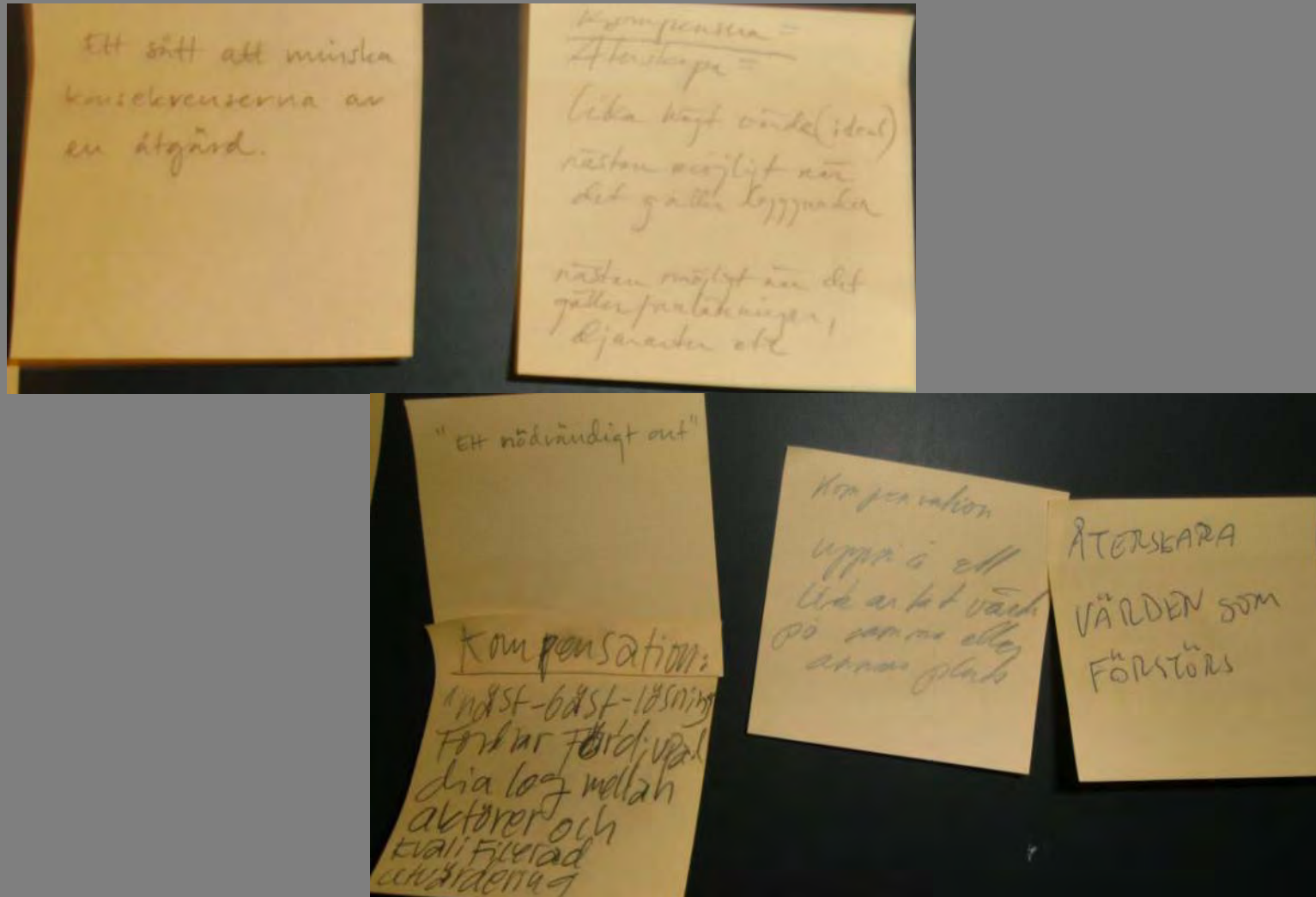
Gruppdiskussion 1:2

Gruppdiskussion 1:3

Gruppdiskussion 1:3

Gruppdiskussion 2&3:1

Maktaspekter
politiska
prestige

Kompensation
i skapande
av värde
inte pengar

På vilket sätt belyses
H-borg frågan om
kompensation om
i kulturlandskapet

Riksintresse frågan
dyker upp för sent i
processen.

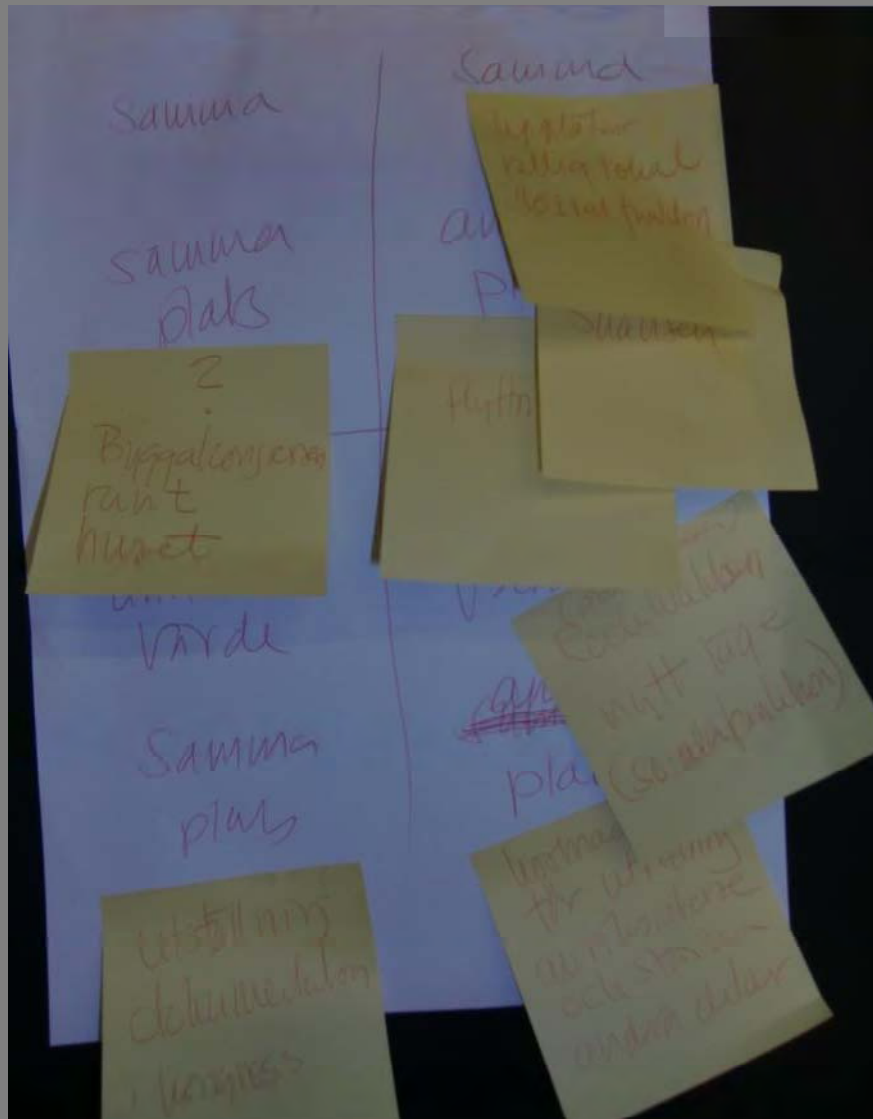
Bristande resurser/konsekvens

Hissade
chansen
att ta upp
diskussionen
m. landskapsplan

Missbedömning
av skapets
värde /
betydelse

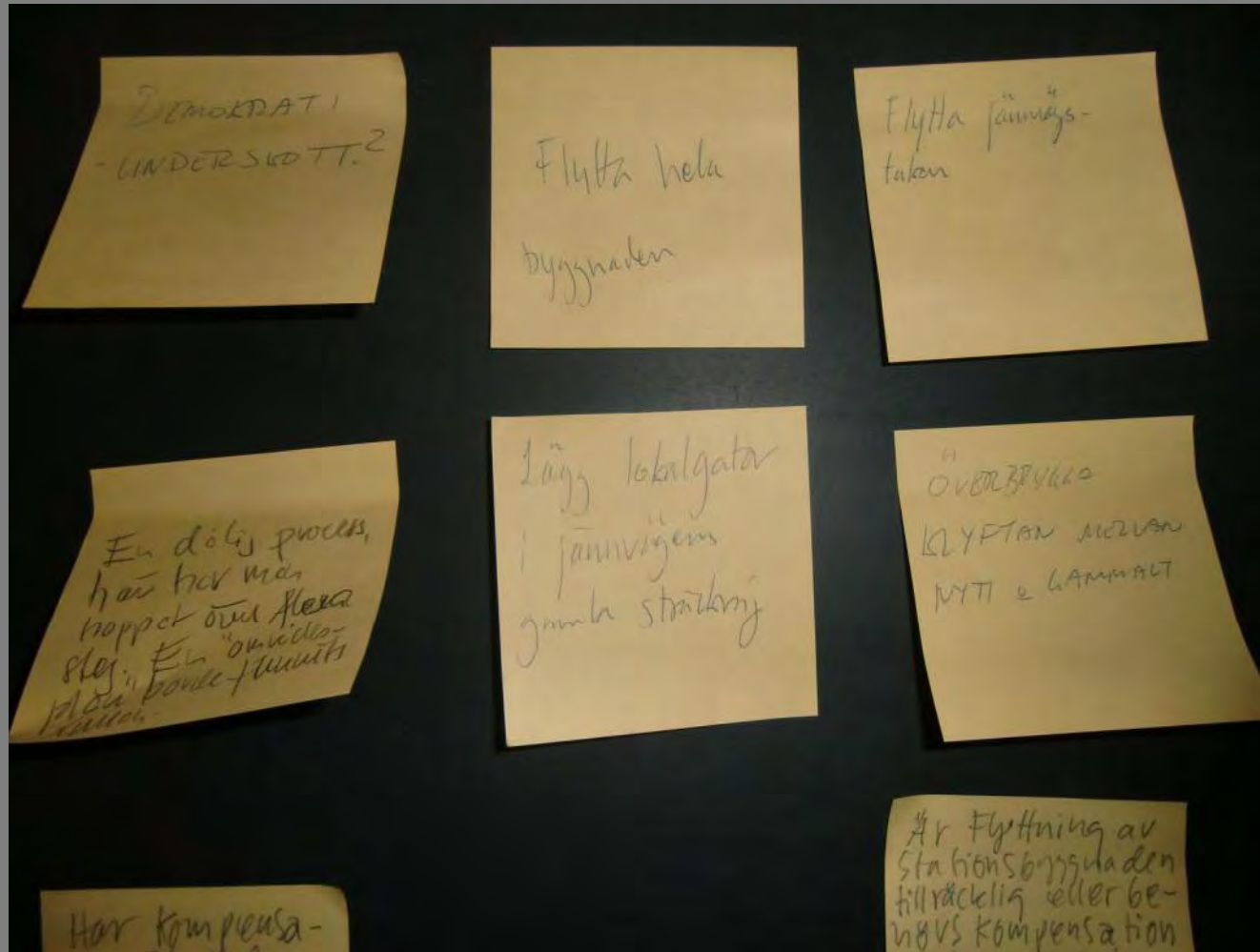
Frågan om
kompensation
kommer
aldrig upp-
kom bör lyfta?

Social
kompensation

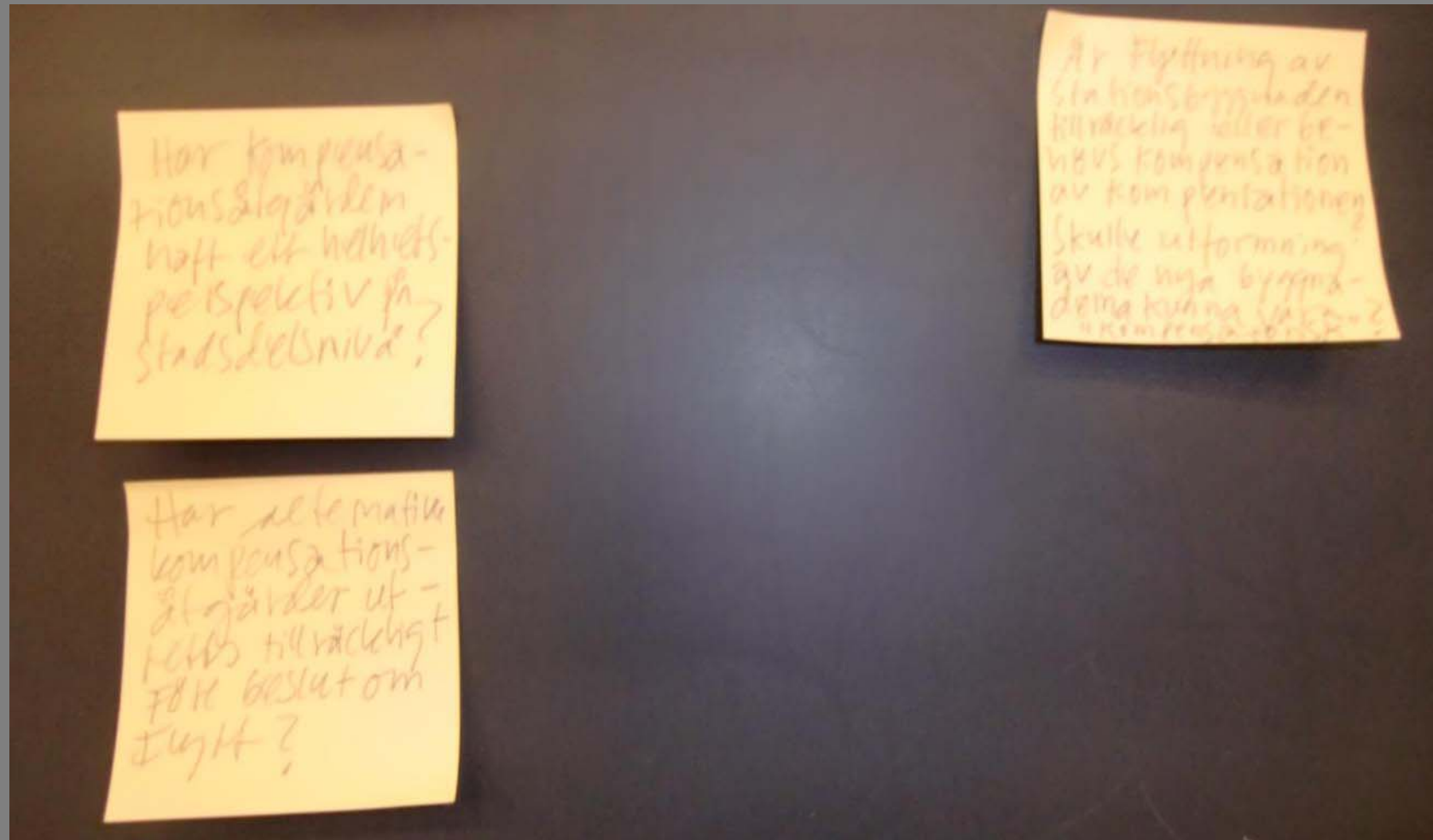

Gruppdiskussion 2&3:1

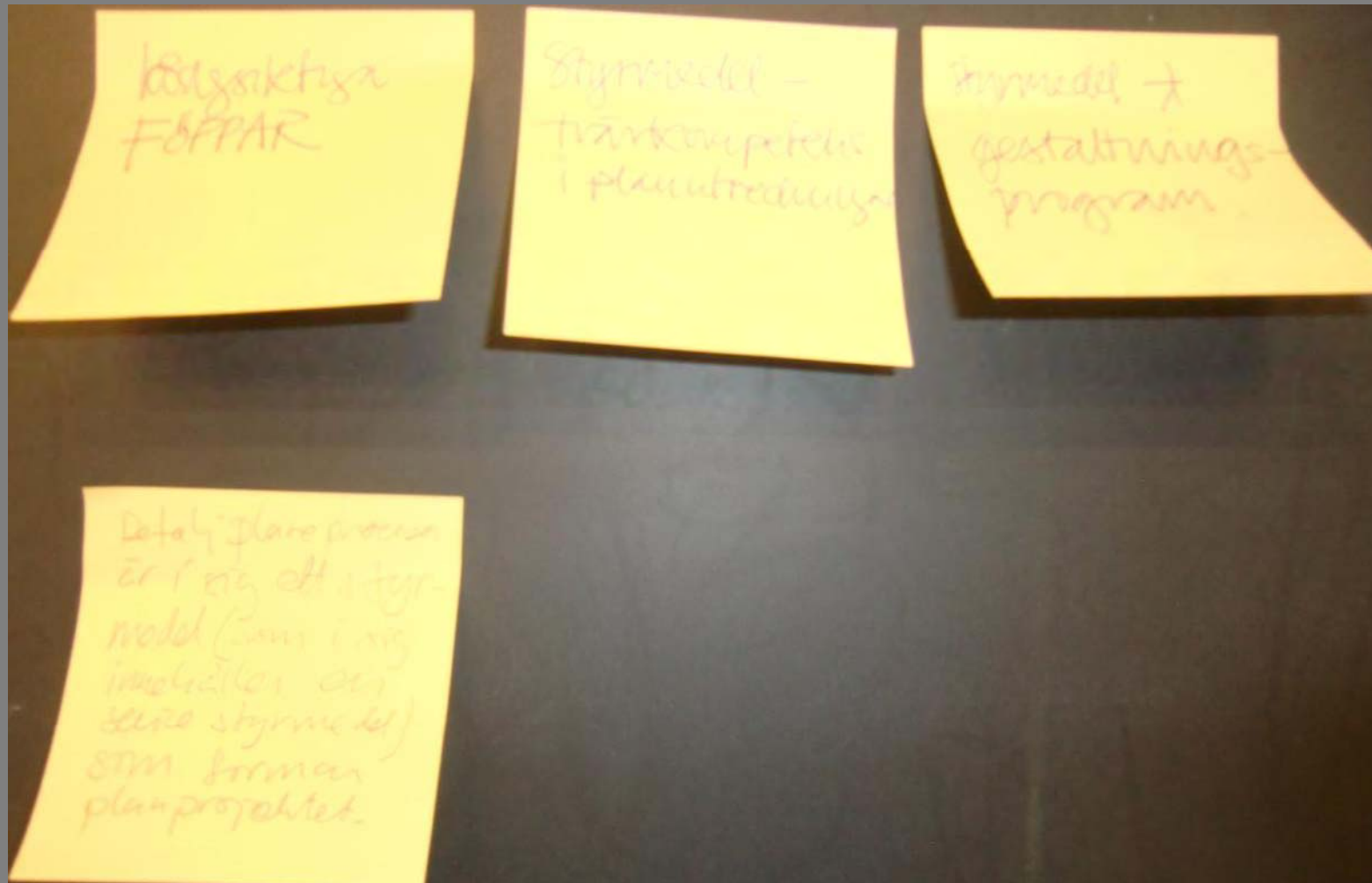
Gruppdiskussion 2&3:2

Gruppdiskussion 2&3:2

Gruppdiskussion 2&3:2

forskningsprojekt compensation och styrmedel
workshop 2
FALLET HELSINGBORG,
Arkitekturskolan, KTH, Stockholm

Sammanfattande ord,
Magnus Rönn

Tack för idag!

Jonas E Andersson,
Ph. D. architect SAR/ MSA

School of Architecture,
Royal Institute of Technology, Stockholm.
e-mail: jonas.andersson@arch.kth.se

**Naturvårdsverkets allmänna råd
om påtaglig skada (till 3 kap. 6 § 2 stycket miljöbalken)**

beslutade den 15 december 2005.

De allmänna råden är framtagna efter samråd med Riksantikvarieämbetet.

Till 3 kap 6 §, andra stycket

Påtaglig skada

Påtaglig skada på natur- eller kulturmiljön kan uppstå om en åtgärd kan mer än obetydligt skada något eller några av de natur-, kultur- eller friluftsvärden som utgör grunden för riksintresset.

Även om den negativa inverkan endast förväntas pågå under en kortare tid bör den anses utgöra påtaglig skada på natur- eller kulturmiljön om den negativa inverkan kan bli så stor att området i något avseende förlorar sitt värde som riksintresseområde.

En negativ inverkan som är irreversibel med avseende på något värde som utgör grunden för riksintresset bör som regel anses utgöra påtaglig skada på natur- eller kulturmiljön.

Vid bedömningen av om en åtgärd kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön i ett område av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet bör det analyseras hur mycket, på vilka sätt och för hur lång tid åtgärden kan inverka negativt på de värden som utgör grund för att (...)